

УДК 343(358+522)

Михайло Ігоревич ФІАЛКА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ
СТАНОВИЩЕМ, УЧИНЕНЕ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ
ПІДРОБЛЕНИХ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ: ОКРЕМІ
ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Одне з ключових питань теорії кримінального права є кваліфікації суспільно небезпечного діяння. Це, в свою чергу, ставить перед наукою та практикою, перед науковцями та правоохоронцями завдання з напрацювання універсальних рішень правильної кваліфікації тих чи інших проявів. Свого часу, а саме в 2014–2015 роках, положення Кримінального кодексу України в питаннях передбачення кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері службової діяльності зазнали певних змін. Що, в свою чергу, потягло

за собою певного корегування підходів та поглядів на питання кваліфікації тих чи інших правопорушень. Зрозуміло, що цей факт не зміг не вплинути негативно на практику винесення остаточних рішень судами.

Розглянемо два приклади, які демонструють актуальність тих питань, на яких ми наголошуємо.

Перший приклад полягає в наступному: Миргородський міський районний суд Полтавської області встановив те, що ОСОБА_2, обіймаючи посаду директора ДП «Миргородський лісгосп», була службовою особою, вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене ст. 364 КК України, яке полягало в тому, що ОСОБА_2, будучи достовірно обізнаним про ціни на пиловник хвойний, зловживаючи своїм службовим становищем, використовуючи його всупереч інтересам служби, діючи умисно в інтересах ТОВ «Веда Груп» та ТОВ «Санбум», реалізовувала необроблену деревину за заниженими цінами. При цьому, ОСОБА_2 неодноразово укладала, тобто підписувала та затверджувала печаткою підприємства, від імені ДП «Миргородське ЛГ» договори купівлі-продажу необробленої деревини з ТОВ «Веда Груп» та ТОВ «Санбум».

Таким чином ОСОБА_2, зловживаючи своїм службовим становищем, реалізувала на користь ТОВ «Веда Груп» та ТОВ «Санбум» необроблену деревину по заниженим цінам, що спричинило тяжкі наслідки у вигляді збитків державному підприємству ДП «Миргородське ЛГ» на загальну суму 424 610,33 грн. Суд кваліфікував дане діяння за ч. 2 ст. 364 КК України [1].

Інша ситуація. Козельщинський районний суд Полтавської області розглянувши кримінальне впровадження відносно ОСОБИ_3 встановив наступне: дана особа, будучи головою СФГ «Прометей» та службовою особою, з метою отримання для самої себе, як голови СФГ «Прометей», неправомірної вигоди у вигляді набуття у приватну власність незаконно включеними до складу членів СФГ «Прометей» земельних часток (паїв) за рахунок земель державної форми власності, фальсифікувала окремі офіційні документи, що регламентували діяльність даного СФГ.

За таких обставин суд кваліфікував ці дії, які виразилися у зловживанні службовим становищем та службовому підробленні за ст. 364 та ст. 366 КК України[2].

З наведених прикладів ми чітко спостерігаємо дивну картину: суспільно небезпечні діяння в реальній дійсності фактично однакові, але кваліфікація судами надається їм різна. В обох випадках особа визнається судами службовою, в обох випадках вона вчиняє

діяння, що кваліфікується як зловживання владою чи службовим становищем, і в обох випадках таке діяння пов'язане з використанням офіційних документів. При цьому, це не просто використання, а діяння, яке пов'язане із створенням таких документів, внесення в них певної інформації. За всіма ознаками ці документи повинні визнаватися офіційними. Але, в першому випадку суд визнає факт підроблення офіційного документа і кваліфікує це за ст. 366 КК України «Службове підроблення», а в другому випадку взагалі на це не звертає уваги. Чому так може бути? Що спонукає суди приймати такі рішення нам не зрозуміло. Але однозначно відомо одне – суди, приймаючи такі рішення, в певних випадках, порушують правила кваліфікації. Тому основною червоною стрічкою наших тез є бажання отримати відповідь на конкретне питання: як повинна відбуватись кваліфікація діяння, яке пов'язано зі зловживанням владою або службовим становищем, що вчинене шляхом використання підроблених офіційних документів.

Зупинимось на деяких моментах, які під час кваліфікації таких діянь правоохоронний орган повинен обов'язково встановлювати:

- факт визнання особи як спеціального суб'єкту – службової особи;
- наявності в її діянні ознак зловживання службовою владою та службовим становищем;
- наявності інших обов'язкових ознак (умисел, корисний мотив тощо), які відносяться до складу злочину передбаченого ст. 364 КК України;
- чи є предметом злочину в такій ситуації офіційний документ. При цьому визнання такого статусу документа повинно спиратись на розуміння офіційного документа, закріплене в Примітці до ст. 358 КК України;
- характерних ознак суспільно небезпечного діяння, що визначає факт підроблення офіційного документа;
- інших обов'язкових ознак (умисел, корисний мотив тощо), які відносяться до складу злочину передбаченого ст. 366 КК України.

У випадку встановлення і юридичного закріплення вищезазначених аспектів у нас виникає можливість наголошувати на тому, що особа в межах одного злочинного прояву реалізує два злочини, а саме зловживання владою або службовим становищем та службове підроблення. За правилами кваліфікації суспільно небезпечних діянь при наявності таких ознак ми повинні кваліфікувати цю ситуацію за сукупністю злочинів.

Тому, виходячи з викладеного вище, необхідно наголосити на тому, що у випадку коли суди розглядають справи, які пов'язані зі зловживанням владою або службовим становищем, яке було поєднане з службовим підробленням, кваліфікують їх тільки за ст. 364 КК України, то вони здійснюють помилкову кваліфікацію діяння.

На чому базується наша думка. Службова особа намагаючись досягти свого злочинного наміру на одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи спираючись на повноваження влади чи службового становища всупереч інтересам служби шляхом використання офіційних документів, як правило, реалізує підроблення такого документа. В чому проявляється таке підроблення. Наприклад, це може бути внесення в офіційний документ не достовірної інформації, загальне підроблення документа (як повне так і часткове) тощо. Тому у випадку наявності таких суспільно небезпечних діянь ми повинні кваліфікувати його за ст. 366 КК України, так як диспозиція ст. 364 КК України не передбачає кримінальної відповідальності за підроблення офіційних документів. Внаслідок цього може скластись ситуація коли суспільно небезпечне діяння особи залишиться без юридичної оцінки і, як наслідок цього, особа уникне кримінальної відповідальності за злочин.

Тому, підводячи підсумок, наголошуємо ще раз, у випадку зловживання особою владою або своїм службовим становищем, яке поєднане з створенням або використанням підроблених офіційних документів, кваліфікація цього суспільно небезпечного діяння повинна відбуватись за сукупністю злочинів, а саме за ст. 364 та 366 КК України.

Список бібліографічних посилань

1. Вирок Миргородського міськрайонного суду Полтавської обл. від 15.04.2019 : справа № 541/1700/18, провадження № 1-кп/541/35/2019 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81157771> (дата звернення: 11.09.2019).
2. Вирок Козельщинського районного суду Полтавської обл. від 16.01.2018 : справа № 527/890/17, провадження № 1-кп/533/125/2017 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71592472> (дата звернення: 11.09.2019).

Одержано 20.09.2019